

Curs de apologetica evangheliilor

Lectia 1. Ce sunt evangheliile NT? Creștinii și primul lor gen literar.

Cum înțelegem și cum prezentăm evangheliile?

Bibliografie:

Ch.H. Talbert, *What is a Gospel. The Genre of the Synoptic Gospels*, Philadelphia, PA: Fortress Press, 1977.

Lawrence M Wills, *The Quest of the Historical Gospel. Mark, John, and the origins of the gospel genre*.

Kenneth E. Bailey: *Informal controlled oral transmission and the Synoptic Gospels*.

Octavian D. Baban, **Elemente de Noul Testament, ITB Bucuresti** (extrase)

Scrierea Noului Testament. sec.1-2

Culegerea, Canonizarea și Transmiterea Noului Testament, sec. 3-5

Evanghelia după Marcu

Evanghelia după Luca

Evanghelia după Matei

Evanghelia după Ioan

Autorii evangheliilor Noului Testament

Evangheliile au un autor uman cu multe resurse și concepții, individual sau colectiv, și autor divin

O discuție despre genul literar al evangheliilor presupune sublinierea intensă a elementului uman în compoziție și structură. Inspirația divină ar trece pe locul doi. Propunerea acestui subiect nu dorește să treacă pe locul doi inspirația divină, ci să ne ajute să înțelegem trăsăturile caracteristice ale genului literar al evangheliilor ca să le putem deosebi, de exemplu, de alte mărturii literare timpurii, adesea de origine eretică, care sunt numite pe nedrept tot „evanghelii”.

În ce privește inspirația divină, evangheliile arată câteva elemente referitoare la intervenția Duhului Sfânt. Conform evangheliilor, El dă celor credincioși răspunsuri – când le sunt cerute de autorități (adică mărturii structurate) și le aduce aminte de cuvinte lui Isus (le ajută memoria și probabil, și memoria selectivă). Așadar, compunerea evangheliilor este o compunere asistată de ajutor în memorie, cuvânt și compoziție, de la Duhul Sfânt.

Genuri literare în lumea greacă: nuvela, biografia, Vieți paralele (Plutarch), viața lui Esop, Viețile eroilor, legendele (Hercule, Apollonius din Tyana), Istoria prin Fapte (Kalisthenes, *Praxeis Alexandrou*, Theopompus, *Faptele lui Filip*).

Genul evangheliei – „vestea bună”

Care sunt caracteristicile genului literar „vestea bună”?

Acestea sunt evenimente expuse (prezentate), evenimente biografice predicate, proclamate

Aici se includ: selecție narativă, învățături - predicare, adevărurile centrale clar expuse

Modul de strângere a informațiilor evangheliei – importanța transmiterii orale, ca sursă a evangheliilor:

1. tradiție stereotipă, predicare stereotipă, funcția de tip rabinic orientală a stereotipiei orale (Kenneth E. Bailey: *Informal controlled oral transmission and the Synoptic Gospels*).
2. decizie apostolică comună, stereotipică (evangheliile sinoptice), decizie apostolică de tip complementar, necomună (Ioan)

Unele poziții moderne propun trecerea progresivă de la mărturie și tradiție, la o compoziție alambicată... super-teologizată? De la complementaritate în detalii la schimbarea succesiunii (ordinii) istorice a evenimentelor...

Evaluarea critică tradițională: o compunere progresivă (R. Bultmann)

Ch.H. Talbert, *What is a Gospel. The Genre of the Synoptic Gospels*, p.6

R. Bultmann propune și argumentează în favoarea unui proces de editare progresivă a evangheliilor, potrivit analizelor de tip critic-istoric. El sugerează că există trei piloni principali ai procesului de redactare a evangheliilor ca gen literar: organizarea, funcția, atitudinea (perspectiva).

Teoria compunerii progresive a evangheliilor: cei trei piloni de bază

1. Pilonul 1 (etapa 1):

Organizarea compozițională, mitică. Principiul de organizare este crucial, el dă forma exterioară. Aici este vorba de narațiunea sau reconstrucția evanghelică („mitul cultural” cum spune Bultmann), adică reconstrucția vieții lui Isus spre a fi prezentată și predicată. Conform acestui punct de vedere, evangheliile sunt un gen literar antic unde reconstrucția este esențială, transmițând reprezentarea standard a vieții lui Isus. **(narațiune sfântă – de tip torah, istorie reconstruită)**

2. Pilonul 2 (etapa 2):

Funcția religioasă. Evanghelia are o funcție religioasă cultică **(narațiune funcțională cu scop cultic – închinare, vestire)**

3. Pilonul 3 (etapa 3):

Atitudinea (perspectiva). Evanghelia este un gen literar aparte, nebiografic: atitudinea sau perspectiva de bază este orientată nu spre istorie, ci spre viitor, este eschatologică. **(narațiune orientată eschatologic, nu spre lumea aceasta, spre veacul viitor).**

Ch.H. Talbert, *What is a Gospel. The Genre of the Synoptic Gospels*, p.7

Consensul abordării analitice spune că forma literară a evangheliei este derivată din proclamarea / predicarea primară. Celula de bază, germinantă, spune Bultmann, a fost predicarea morții și învierii lui Isus.

Teoria compunerii progresive în 6 etape

Concepția creșterii gradate (Bultmann). Celula de bază, principiul fundamental este vestirea morții lui Hristos. Bultmann a propus un model de dezvoltare progresivă în 6 etape.

Etapa 1

(a) **narațiunea despre Ioan Botezătorul și împlinirile profețiilor, au fost adăugate să descrie Paștele – Crucea, planul divin al mântuirii.**

Etapa 2

(b) s-a adăugat apoi material despre taine – sacrameinte ca să înceapă chiar de la Isus, și să sublinieze materialul cultic; **(material doveditor, material sacramental).**

Etapa 3

(c) au fost adăugate istorisiri de minuci ca să se vadă divinitatea și autoritatea lui Isus; **(material minuni, pentru dovedirea divinității și autorității)**

Etapa 4

(d) s-au adăugat scurte ziceri ale lui Isus, memorabile, apoftegme, ca să se vadă autoritatea de învățător divin a lui Isus **(ziceri care dovedesc înțelepciunea și autoritatea)**

Etapa 5

(e) s-au adăugat predici ale lui Isus, ca să se vadă rolul său important de învățător; **(ziceri și învățături, predici – Isus ca învățător).**

Etapa 6

(f) diverse sfaturi și reguli bisericești au fost adăugate și incluse în evanghelii, ca să se vadă originea lor în activitatea și învățătura lui Isus **(ziceri și învățături în situații normale de viață, ca documente ale vieții lui Isus: mese, vizite la templu, în case, în piață, pe dealuri, la lac).**

Conform lui Bultmann Evanghelia ca gen / formă literară este o colecție de materiale folosite să transmită, să propage proclamarea creștină primitivă (kerygma).

Pentru ei și școala analitică istorică, evanghelia este produsul final al unui proces istoric prin care a trecut tradiția, și reflectă perioada de după Isus, nu neapărat predicarea lui Isus însuși și a celor din jurul său.

Rezumat: Consensul critic tradițional se bazează pe supoziția că genul literar al evangheliilor canonice este definit de conținutul lor. Acest gen ar reprezenta o dezvoltare progresivă a predicării de paști, de înviere (kerygma pascală): Hristos a fost mort și a înviat! Această predicare este caracteristică credinței creștine. Ca atare, genul literar al evangheliilor este un gen unic, specific creștin. is a unique literary form. Putem pune anumite întrebări despre etapele procesului de completare a mesajului evangheliei. De fapt, mesajul evangheliei era destul de bine conturat,

imediat după învierea și înălțarea lui Hristos. Predicile lui Petru – din ziua Cincizecimii, apoi predicile lui Ștefan și ale lui Pavel, din Faptele Apostolilor dovedesc lucrul acesta. Acolo se observă dovezile din VT, dovezile din minuni și învățături, importanța morții, învierii și înălțării lui Isus. Într-adevăr, alte detalii s-au adăugat pe parcurs – din nevoia mărturiei. Ele au fost adăugate mai târziu, dar nu au fost inventate – ci doar repuse în comunicare.

Discuții asupra definirii genului evangheliei.

Adela Yarbro Collins, *Is Mark's Gospel a life of Jesus?*

Biografie, istorie, apocalipticism, narațiune, colecție sapiențială

Problema genului evangheliei, al delimitării sale clare este dificilă, ambiguă. Între timp, biografia greacă este destul de variată și generoasă ca gen.

Conform lui Collins evanghelia după Marcu este o istorie în cheie apocaliptică. Adela Yarbro Collins afirmă că Marcu este o “monografie istorică și apocaliptică”. Nu mulți au adoptat această definiție, dar ea deschide o perspectivă nouă.

Biografii istorice și biografii populare. Biografii apocaliptice istorice?

Genul însuși, ca gen, are o evoluție a sa (modelul pe 3 etape: invenția și apariția temei, realinierea și dezvoltarea temei, ramificare necontrolată și antitetică a temei)

Lawrence M Wills, *The Quest of the Historical Gospel. Mark, John, and the origins of the gospel genre.*

Definirea genului dinăuntru - înafară, sau din afară – înăuntru... ca apartenență la o familie literară...

Ludwig Wittgenstein și Alastair Fowler: genul literar este un tip de discurs adoptat de o cultură drept natural, obișnuit, util - “a mode of discourse which a culture takes as natural.” Un gen literar este un fel de contract între autor și cititor, prin care se dă un mesaj bazat pe câteva puncte agreate de cei doi participanți la comunicare. El poate avea diverse forme în cadrul unei convenții prestabilite.

Înainte de creștinism nu a existat termenul evanghelie, ca gen literar scris. El a început odată cu predicarea orală a mesajului lui Hristos „vestea bună”. Așadar, este important să vedem cum s-a făcut tranziția. Documentarea existentă despre această trecere nu este suficientă pentru a discuta conceptul de gen literar al evangheliei, din perspectiva teologiei și teoriei literare contemporane.

Precursori literari biblici

Mashal: un gen evreiesc, care cuprindea proverbele și parabolele. Posibil prelungit ca gen în evangheliile sapiențiale declarative (culegeri de „ziceri”, de exemplu Evanghelia lui Toma), dar și în cele narrative-declarative (evangheliile Noului Testament).

Evanghelia și cele două tipuri de evanghelii din primele secole: evanghelia narativă (de tip Marcu) și evanghelia sapiențial-declarativă, din citate (de tip Toma).

Dinamica genului literar

O teorie a dinamicii unui gen literar: **este nevoie de o teorie a evoluției genului evanghelic, ca și a diferențelor or varietăților de gen.** Genurile nu sunt statice, ele cresc, se modifică, se învechesc, și apar alte genuri.

Conform lui Alastair Fowler genurile literare cresc și se modifică în trei etape:

inovația

(1) **o combinație inovatoare** de elemente noi și vechi, cu temă nouă;

realinierea

(2) **o realiniere de elemente** care aduc o nouă perspectivă, o nouă linie de argument, un nou gen.

remodelarea

(3) **o perioadă barocă** în care structura clasică este ornamentată, inversată sau ironizată, modificată, distanțată. Apar element de schimbare.

Weber Votaw, în 1915, a fost primul care a comparat evangheliile cu genul literar al biografiilor Greco-Romane și a propus un abordare prin analogie. El a identificat și făcut distincție între biografii istorice și biografii populare.

Adela Yarbro Collins a propus o nouă categorie, în legătură cu Marcu: “apocalyptic historical monograph.”

Organizarea teologică și literară a unei evanghelii canonice:

Structura de bază:

Începutul: Nașterea, Ioan Botezătorul, Botezul, ispitirea din pustiu

Dovezile: lucrarea din Galileea

Marturia hristologică de la centru: Petru, Marta, Muntele Transfigurării

Drumul uceniciei (? - 2 cap - Marcu, 10 cap - Luca, 2 cap - Matei, 0 cap – Ioan).

Ultima săptămână în Ierusalim (6 cap – din 16, 6 cap. - din 21, 8 cap – din 28, 10 cap – din 21: Confruntarea, Judecată, Moartea Învierea, Înălțarea

Confruntarea, Cina, trădarea, judecată, crucificarea, moartea, învierea dovedită și proclamată, înălțarea la cer, Marea trimitere.

Repere clasice în compunerea evangheliilor Noului Testament

Evangheliile NT se raportează toate la Geneza.

Evangheliile NT au o tendință / direcție clară de proclamare a mesianității divine a lui Isus.

Evangheliile NT conțin minuni, ziceri și predici doveditoare. Minunile sunt extreme: vindecări de boli incurabile, învieri, înmulțiri de hrană, potolire de furtuni, etc.

Evangheliile NT împletesc narațiunea și discursul într-un tot unitar.

Evangheliile NT folosesc o linie cronologică clară de la botezul lui Isus la învierea și înălțarea lui.

Evangheliile NT au un centru declarativ, susținut de diverse intervenții.

Evangheliile NT arată conflictul între Isus și liderii evrei.

Evangheliile NT arată surpriza auditoriului, apariția credinței dar și a îndoielilor despre Isus.

Evangheliile NT sunt centrate / descentrate pe relatarea ultimei săptămâni și a morții / învierii / înălțării lui Isus (aproximativ 1 capitol pe fiecare din cele 7 zile...)

Evangheliile NT sunt scrise ca să conducă la credință.

Remodelarea:

În cadrul evangheliilor NT, se observă o dinamică de dialog și schimbare, de ajustare, eventual remodelare, dar numai la nivelul detaliilor și al unor completări. Schema de bază, structura fundamentală a evangheliilor NT rămâne aceeași la toate evangheliile: început, dovezi, declarație, ultima săptămână, crucea-învierea-înălțarea (glorificarea).